

»Zadnje tedne sem vsak dan pozno v pisarni. Upam, da bom imel ta ali naslednji mesec več časa zase. Pogrešam hribe. Nekatere stvari, ki sem jih odložil zaradi dela pri džamiji, moram zdaj dokončati,« je na vprašanje, kaj počne, ko ni mufti islamske skupnosti v Sloveniji, odgovoril dr. Nedžad Grabus. / foto: Matjaž Rušt

DR. NEDŽAD GRABUS, MUFTI ISLAMSKE SKUPNOSTI V SLOVENIJI

Med ljudmi je treba graditi mostove

Slovinci vedo več o islamu, kot vedo Bosanci o Sloveniji – sodobni človek ima do verskega obreda drugačen odnos, kot je bilo pred stotimi leti

Jan Konečnik

Pod minaretom stopim po gladki beli ploščadi, ki jo hladi jutranja senca džamije. Mufti dr. Nedžad Grabus pomaha z druge strani, pri vratih majhne knjižnice. »Pozdravljeni. Salam alejkum,« rečem. »Alejkum salam. Govorite arabško?« odzdravi in hkrati vpraša. »Ne, le kakšno besedo znam. Vi govorite?« vrnem vprašanje. »Da, govorim. Veste, arabščina je bila dolgo časa jezik učenjakov.« Poglavar slovenske islamske skupnosti je razgledan in učen človek, razmišljujoč, odprt in prijeten sogovornik, ki se rad pošali in nasmeji.

Še greste kaj v Travnik, kjer ste rojeni?

»Res je, tam sem rojen, ampak v srednji šoli in do začetka dela sem bil v Sarajevu. Oče je delal v Sloveniji, zdaj je doma v zaslužnem pokoju, a zaradi vse te situacije že pol leta nisem bil v Bosni. Seveda, Bosna je naša, kot pravi ljudska pesem sevđalinka: 'Bosna moja čudovita, mila, lepa in gizdava'. Vsi pogrešamo Bosno v teh časih.«

Travnik je mesto, ki je med vojno veliko pretrpelo. Kako je to zaznamovalo ljudi skozi vaše oči?

»Vsaka vojna ljudi spremeni. V Travniku je največ Bošnjakov in

Hrvatov. Seveda so bili tudi zločini med zadnjo vojno, ampak ljudje se vračajo na svoje domove. Danes je najpomembnejše, da se gradi zaupanje med ljudmi, ki živijo ne zgolj na tem območju, ampak po celotni Bosni in Hercegovini. Svet je danes drugačen. Ljudje morajo imeti svoje malo mesto pod soncem, vendar ne morejo ustvarjati sveta le sami zase.«

Spoštovanje drugačnosti
Veliko si prizadevate za razumevanje drugih, medversko spoštovanje ...

»Ko smo bili še otroci, je nekdo pri nogometu želel narediti dve ekipi, muslimansko in katoliško. Učitelj športne vzgoje je bil zelo razburjen. Ljudje so priznavali identiteto drug drugega. Naši sosede so bili katoličani, tudi prijatelji iz osnovne šole, nekateri so šli celo za duhovnike. Drug k drugemu smo prihajali na pogrebe, slovesnosti. Bilo je samoumevno spoštovati razumevanje sveta na tak ali drugačen način.«

Vas je kot otroka pogled na travniški džamiji Sulejmanijo in Gazi navdahnil z željo, da življenje posvetite bogu, ali je to prišlo kasneje?

»Osnovno šolo sem končal leta 1983. Takrat je bilo v Bosni za muslimanske 'tradicionalne' družine zelo pomembno, da otroci ohranijo identiteto. Skozi sistem v bivši državi je bilo to zelo težko. Edina takšna šola je bila Gazi Husrev-begova medresa (verska šola, op. a.) v Sarajevu, kamor so prihajali najboljši učenci. Navduševal sem se tudi za gimnazijo, a sem na koncu šel v medreso. To je šola z najdaljšim stažem delovanja v jugovzhodni, če ne celo celotni Evropi, od leta 1537. Vsi, ki smo končali to šolo, smo na to zelo ponosni, ker pripadamo dolgi tradiciji. Ni bilo lahko, saj sistem te šole ni priznaval. Nobenih pravic nismo imeli, niti subvencije za avtobus. Ko sem šel po srednji šoli v Titograd (Podgorica, op. a.) služil v JLA, so me zafrkavali tako, da so v dokumente zapisali, da sem nekvalificirani delavec. Verjetno obstajajo mistiki ali ljudje, ki prej dobijo nekakšno svetlo spoznanje od boga. (smeh) No, jaz sem to spoznanje dobil bolj pozno, šele po končani fakulteti sem se zavedal, kaj moram v življenju početi.«

Mufti mora biti izobražen
Doktorirali ste iz akaida. Če to besedo vpišemo v iskalnik, vedno ponudi rezultate za »aikido«, borilno večino.

»Obdobje gradnje džamije je bilo zaznamovano z različnimi svetovnimi izzivi. Desničarski krogi in nestrpnosti so te dogodke zlorabljali ter skušali pozornost preusmeriti na muslimane v Sloveniji. Zame osebno oziroma za vse nas je bilo to zelo težko obdobje, ker so nas obtoževali za stvari, s katerimi nimamo nikakršne zveze.«

(smeh) »Akaid je arabska beseda za vedo, ki preučuje verovanje v boga, v preroke, v posmrtno življenje, tudi odnos do drugih verstev. Je temeljna islamska disciplina, ki se ukvarja z resnimi vprašanji verovanja.«

Te nauke mora mufti gotovo zelo dobro poznati.

»Mufti je oseba, ki je sposobna razumeti celotno literaturo s področja islamskega učenja in iz tega izvleči odgovor na vprašanje, s katerim se srečujemo danes. Seveda to ni enostavno. Recimo, pri svoji magistrski nalogi sem se ukvarjal z Mustafa Ejubovićem, ki je bil v 17. stoletju mufti v Mostarju. Če pogledate njegovo takratno znanje, bral je Aristotela, Platona, Sokrata, vse muslimanske avtorje iz Al-Andalusa iz Španije, razne Arabce. Mufti je moral biti izobražen, da je ljudem pomagal razumeti versko učenje.«

Vaša vloga tukaj je seveda precej širša od tega ...

»Zdaj, ko smo dobili papeškega nuncija iz Slovenije za Irak, lahko vidimo, da je katoliška cerkev svetovni subjekt, ki vključuje različne narode v svoje delovanje in deluje skozi centraliziran sistem. Pri muslimanih ni takšne institucije, ki bi vključevala celotno vejo, recimo sunite. Največ se dela na ravni ene etnije ali države. Mufti ima tako zahtevno nalogo, ker predstavlja sicer majhno slovensko skupnost, a hkrati veliko svetovno religijo.«

Ko so v Evropi udarili islamski skrajneži, ste bili v Sloveniji večkrat tudi nekakšen strelovod.

»Obdobje gradnje džamije je bilo zaznamovano z različnimi svetovnimi izzivi. Desničarski krogi in nestrpnosti so te dogodke zlorabljali ter skušali pozornost preusmeriti na muslimane v Sloveniji. Zame osebno oziroma za vse nas je bilo to zelo težko obdobje, ker so nas obtoževali za stvari, s katerimi nimamo nikakršne zveze. Ne bomo dovolili, da bi nas kdo zgolj zato, ker smo muslimani in sledimo temu učenju, obtoževal zaradi problemov, ki se pojavljajo zaradi vere,

verskih prepričanj ter političnih interesov globalnih sil. To ni dobro ne za nas ne za širšo družbo.«

Obred tudi v slovenščini
V knjigi Islam in muslimani v Sloveniji Ahmed Pašić med drugim piše, da Slovenci ne vedo veliko o islamu.

»Stvari se hitro spreminjajo. Mislim, da Slovenci vedo več o islamu, kot vedo Bosanci o Sloveniji. Na žalost. Bosanci imajo izkušnjo s Slovenijo več kot sto let, ampak mislim, da se zaradi velike podobnosti nikoli niso resnično ukvarjali s slovenskim konceptom življenja, pogleda na svet. Bosanci so v veliko primerih ostali izolirani. Zato je danes v Sloveniji težje govoriti, da bi bil kakšen Bosanec pomembna osebnost, razen našega Đura (Branko Đurić, op. a.) ali kakšnega športnika. Pa ne mislim nič slabega.«

Večina muslimanov pri nas je Bošnjakov, a ne vsi. Kdo vse hodi na molitev v džamijo?

»Večina ljudi, ki prihaja v islamski center, je res po rodu iz Bosne, bomo pa razvijali program tudi v slovenščini, da bo to nekakšen integracijski prostor za tukajšnje muslimane, ki pripadajo različnim jezikovnim skupinam. Dolgo časa sem napačno mislil, da se bo v naši skupnosti razvijala pripadnost ljudi, rojenih in odraslih tukaj, a povečini gre za ljudi, ki na novo pridejo iz Bosne v Slovenijo. Zakaj je tako? Ker nimamo resnega izobraževalnega sistema, ki bi ljudi povezoval v močnejšo skupnost. Različnih muslimanskih skupin ni enostavno poenotiti le z verskim obredom. Sodobni človek ima do obreda drugačen odnos kot pred stotimi leti, bolj ima izražen odnos do kulturnih in izobraževalnih zadev.«

Džamija je morala v Sloveniji nekako dozoreti. Kako je zdaj, ko imate svoj dom?

»Veliko ljudi bi si želelo obiskati naš center, včeraj je bila skupina iz mariborske osnovne šole, otroci so bili navdušeni. Želim predstaviti, kaj je muslimanski center, kaj je džamija, ta ni nekaj običajnega v arhitekturnem smislu in tudi ni običajna za Slovenijo. Naša skupnost z džamijo začenja novo življenje in upam, da javnost ne bo preveč kritična, da še nismo povsem pripravljeni. Šele začeli smo delati v tem centru, za katerega velikokrat tudi sami nismo verjeli, da se bo sploh uresničil.«

Kako se razumete s sosedi? Veliko je bilo polemik, kako glasen bo klic mujezina.

»Hvala bogu smo na zelo glasnem območju, mimo gre železnica, čez je pivovarna Union, tako da je vse to bolj moteče od džamije. (smeh) Pravzaprav ni veliko pritožb. Dejansko smo zmanjšali glasnost na polovico tega, kar bi po odloku ljubljanske občine lahko imeli. Nam ni pomembno, da se klic sliši na Prešernov trg. Naša naloga je, da ljudje začutijo vero v svojem srcu.

Govoriti o verskih vprašanjih, o odnosih med ljudmi, med različnimi institucijami, ni enostavno, ker sodobna svetovna politična slika ni enostavna. Ampak, kdaj je pa bila? Med ljudmi je treba graditi mostove, graditi prijateljske vezi. Mi ostajamo tukaj, sosede bodo tukaj ostali in pomembno je, kako se bomo v tem kotičku znašli in pogovarjali, četudi se morda ne strinjamo v vsem.« ■